

Hollands eer verdedigd : 'Protest' naar aanl. van een feuilleton, voorkomende in de Pester Lloyd van 3 Oct. 1873

<https://hdl.handle.net/1874/234555>

mm10967

BR.1873.II.4

HOLLANDS EER VERDEDIGD.

„PROTEST“ naar aanleiding van een feuilleton, voorkomende
in de Pester Lloyd No. 227 van den 3den October 1873.

DOOR.

MR. M. J. VAN POSTERZEE,

Advocaat bij het Provinciaal-Gerechtshof van Utrecht.

UTRECHT,
A. J. S. VAN ROOIJEN.
1873.

HOLLANDS EER VERDIENST

1864

1864

P. M. J. de Groot

1864

HOLLANDS EER VERDEDIGD.

„PROTEST” naar aanleiding van een feuilleton, voorkomende
in de Pester Lloyd N°. 227 van den 3den October 1873,

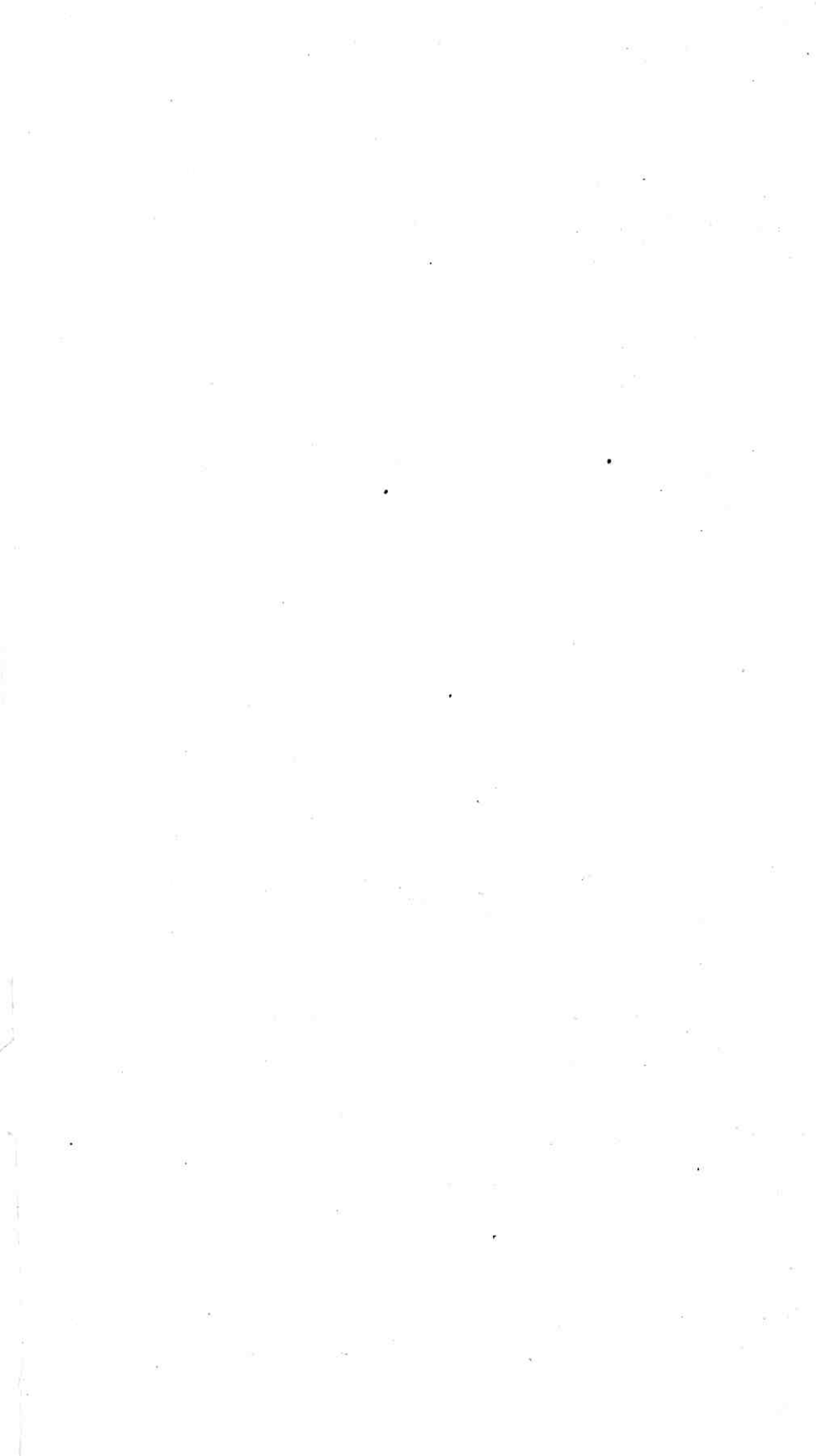
DOOR

MR. M. J. VAN POSTERZEE,

Advocaat bij het Provinciaal-Gerechtshof van Utrecht.

UTRECHT,
A. J. S. VAN ROOIJEN.
1873.

VOORAF.

Het in de volgende bladzijden vervat protest, was oorspronkelijk niet geschreven om hier te lande in druk te verschijnen. Ik verklaar dan ook gaarne, dat ik slechts op aansporen van anderen tot de uitgave ben overgegaan.

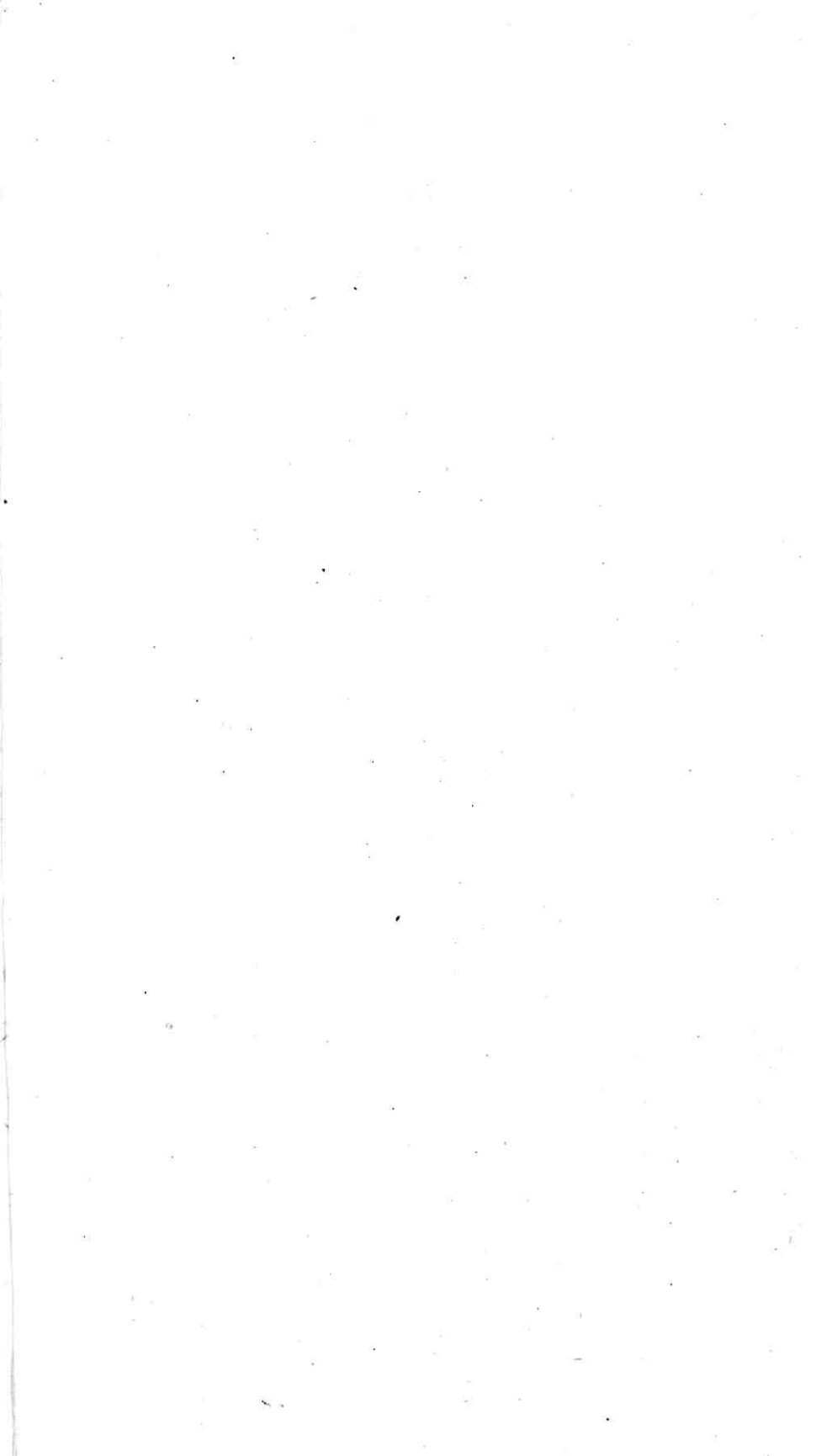
Was aan enkele door mij geleverde vertalingen en artikelen in geachte bladen een gunstig onthaal bereid, bescheiden meende ik er voor eene enkele maal wel toe te mogen overgaan om mijn naam aan mijn werk te doen voorafgaan.

De motieven tot dit sehrijven zal men uit het stuk zelf gemakkelijk leeren kennen. Verschooning vraag ik enkel voor zoo vele onnauwkeurigheden en gebreken als het aankleven. Ter verontschuldiging diene alleen: den beperkten tijd, die aan het stellen van dergelijke artikelen wordt toegestaan.

Een twistappel heb ik niet bedoeld te werpen; iedere welwillende terechtwijzing zal ik mij echter dankbaar ten nutte maken.

U., 30 Oct. '73.

M. J. v. O.

Aan de Redactie van het blad „HON
OF ELLENÖR” te Pesth in Hongarije.

Mijnheer de Redacteur!

Het zij mij vergund in Uw geacht blad beleefdelijk eenige ruimte te vragen, ten einde een eenvoudig woord in het midden te brengen. Ik doe dat, verontwaardigd als ik met velen in Holland ben over de wijze, waarop reeds bij herhaling, vaak tot walgens toe in buitenlandsche bladen en geschriften (ik noem slechts de *Kölnische Zeitung* en een boekje getiteld: „*Plauderie über Holland und seine Bewohner*” te Leiden bij A. W. Sijthoff) gesproken wordt over ons Vaderland en zijne goede bewoners, en nu op den 3ⁿ October ll. weder in de Pester Lloyd door zekeren zich noemenden Max Nordau, in een feuilleton naar aanleiding van zijn bezoek aan de afdeeling „Nederland”, op de Weener-Wereldtentoonstelling. Dat deze heer, hoogstwaarschijnlijk een Hongaarsche Jood, de eer eener wederlegging ontvangt, is nog minder aan mijn persoonlijke gewaarwordingen toe te schrijven, dan wel te danken aan enkele in Pesth gevestigde Hollandsche familiën, waaronder gewaardeerde bloedverwanten, die bij vriendelijke toezending van genoemd blad mij uitnoodigden om tegen die tartende taal ook in het Buitenland de stem te verheffen, gelijk ik dat ten onzent in het „*Utrechtsche Volksblad*” van Donderdag, den 9ⁿ October had gedaan.

Te meer werd ik daartoe gestemd, toen ik vernam, dat het beleedigd nationaal gevoel in Hongarije zelf wel geen voldoening zou erlangen, aangezien de consulaire agent van het Protestantische Nederland, aldaar, insgelijks een Israëliet is, nl. een zekere Brüll, een totaal onbekend individu, die na aanschaffing van een onbeduidend Duitsch ordentje zich „Ritter Max Brüll” is gaan schrijven, en met al de bewegelijkheid aan zijne secte eigen, Nederland in de oogen der Hongaren maar zeer weinig verheft. Alsof onder onze jongere landgenooten geen lieden van opvoeding, kennis en fortuin te over waren om dezen post met roem te bekleeden en een anderen dunk daar te stellen! Deze Consul, die voorts in garen en band handelt en daarin zijn bestaan moet vinden, zou, meende men, zich in zijn eergevoel wel niet in zoodanige mate gekwetst gevoelen, dat hij de flaauwste poging zou wagen om Holland van den aangedanen blaam te zuiveren. Hij zou het stilzwijgen wel bewaren; en toch, men wilde, er zou gesproken worden. Dit ter inleiding.

Meen echter vooral niet, dat het mijn voornemen is, hier de loftrompet hoog te doen schallen, en op die wijze wellicht in een ander uiterste te vervallen misschien even leugenachtig als dat, wat ik mij voorstel te bestrijden. Neen, ik ben niet blind voor zooveel, dat ook ten onzent afkeuring verdient, allerminst voor zoovele donkere wolken als zich ook in Nederland aan den politieken en kerkelijken en maatschappelijken hemel hebben te zamen gepakt, en die ieder ernstig denkend wezen met groote bekommering vervullen. Ook wij leven op een vulcanischen grond; ook bij ons staan machtige partijen tegenover andere, die niet minder te duchten zijn, over; maar in Nederland bestaat éene zaak, die het buitenland ons vaak heeft benijd, de vrijheid namelijk van spreken,

en van het verspreiden zijner gedachten door geschriften. Dankbaar mag ons Vaderland met een zijner dichters er op roemen:

„De tong, de pen, de pers, 't geweten,
Aanbidding en belijd'nis vrij.”

En juist daardoor zijn alle standen tot een graad van ontwikkeling gekomen, die men bij verscheiden' volken vruchteloos zoekt, en die zoowel de onlangs uit Duitschland verdreven' Jezuiten, die steeds in grooter getal zich hier komen vestigen, zal te woord staan en weten te wederleggen, gelijk van het Congres der zoo geduchte Internationale (*), ten vorigen jare te 's Hage gehouden, iedere uitwerking is achterwege gebleven, immer afstui- tende op het gezond verstand van ons volk.

Doch ter zake, en oordeel of onze verontwaardiging grond heeft.

Na de vraag te hebben gesteld: „Wie lange ist es, seit Holland nicht mehr von sich reden macht”; waarbij ik al aanstonds moet opmerken, dat, wat in het buitenland Holland wordt genoemd, slechts eene provincie is van het met 3,600.00 inwoners bevolkte Noord-Nederland, Zuid-Nederland, dat is België nog buiten rekening gelaten, gaat de heer Nordau aldus voort: „es ist ein Staat der sich in seiner Jugend geplagt und gerackert, der mit vielem Fleisze ein hübsches Stück Geld auf die Kante gelegt und sich dann zurückgezogen hat um sein Alter in beschaulichem Müsziggange und behäbigem Genusse zu

(*) In een uitvoerig verslag van eene te Utrecht gehoudene vergadering der „Nederlandsche Werklieden-Vereeniging”, geleverd aan de *Amsterdamsche Courant* van Maart 71, deed ik mijn gevoelen omtrent deze kwestie eenigzins kennen; gelijk ik dat vroeger aangaande den „Vredebond” had gedaan in het no. van 12 November 70.

verbringen. Holland ist der Rentier unter den Staaten; es arbeitet nicht mehr als eben zur Förderung der Verdauung nöthig ist und es macht nur Bewegung um nicht an den Armstuhl festzuwachsen." Welk een toon! Welk eene laatlunkendheid! Zou de schrijver dezes onrecht plegen, indien hij hierbij het woord van een wijzen Koning der oudheid in toepassing bragt: „antwoord den Zot niet naar zijne dwaasheden"? „Das Holländische Volk", zoo vervolgt hij, „hat ein greisenhaftes, fettsüchtiges, altersmüdes Ansehen." Ik ben zelf ook nog al eens hier en daar geweest, maar ik zag nimmer, dat het Hollandsche volk achterstond bij eenige andere natie. De Beijersche bierton, de Fransche bluf, de Engelsche stuurschheid konden mij maar volstrekt niet bekoren, en het zij hier niet misplaatst, de Hollandsche zindelijkheid en de Hollandsche degelijkheid zocht ik bijna overal te vergeefs.

„Träge und stockend fließt das dicke Blut durch seine Adern und keine Idée, keine nationale Leidenschaft vermag mehr seine Pulse zu rascherem Schlage aufzuregen." Ware de heer Nordau maar eens tegenwoordig geweest bij het onlangs met zooveel geestdrift gevierde Jubilé onzer onafhankelijkheid, hij zou deze woorden zekerlijk niet hebben gesproken.

„Wer erkennt in diesen Männern, die einen halben Tag lang schlafen und einen andern halben Tag Blumen züchten und Coupons schneiden" enz. Waar zal ik beginnen, waar eindigen om dezen volzin naar verdienste te wederleggen? Dat hij bijna te onzinnig is om er op te antwoorden en ik dien met voorname minachting eigentlijk wel kon, ja welligt, moest voorbijgaan, behoeft naauwelijks eenig betoog. De vele hier vertoevende Hongaarsche Studenten zullen aanvankelijk wel willen getuigen, dat de nachtrust in Holland gebruikelijk vol-

komen overeenstemt met die van hun eigen land, en dat men om hier op de hoogte der zaken te blijven, waarlijk wel iets anders te doen heeft, dan den halven dag te slapen. Wat nu het bloemenkweeken betreft; dit moge eenigzins waar zijn in de omstreken onzer bloeiende stad Haarlem, waar deze tak van industrie eene zeldzame hoogte heeft bereikt, en aan duizenden een eerlijk bestaan verschaft, Nordau toont duidelijk met de overige bronnen van ons bestaan geheel onbekend te zijn. Elders bloeit krachtig de handel, denk aan het machtige Amsterdam en Rotterdam, terwijl veeteelt en vischvangst overal welig tieren, en onze industrie veilig met het buitenland den wedstrijd kan wagen. En wat het couponknippen aangaat, ik kan mij voorstellen, hoe bij dat lumineuse idee de oogen des heeren Nordau's moeten hebben gefonkeld.

Bijzonder maakt hij er voorts melding van, hoe: „die Muskeln der Nation zu Fett degenerirt” zijn. Dat is intusschen meer hulde dan blaam, want daaruit zou zijn op te maken, dat er in Holland althans geen honger wordt geleden. Nu wie wil, kan in ons goede land zijn onderhoud nog wel vinden.

Aldus vol minachting en spot doorhollende, lacht hij om onze Provincialismen, die trouwens ook wel aan anderen reden daartoe hebben gegeven. Ik kan intusschen niet zeggen, dat onze Zeeuwsche of Friesche boerinnen, met hun gouden vaak, met edelgesteenten omzette hoofdtooisels, die 't zij in 't voorbijgaan opgemerkt, echter steeds zeldzamer worden, er zoo onbehagelijk uitzien. Op dezelfde Weener-tentoonstelling bevindt zich het exemplaar eener echt Hollandsche boerderij met toebehooren, die te recht veler belangstelling wekt.

Honend, overdreven, ja onwaar is zijne voorstelling, waar hij zegt: „der Ginever, das Nationalgetränk, dessen Namen man nur nennen musz, um das *Fischauge* des

Holländers munter und begehrlieh aufblitzen zu machen; der Ginever ist dem Holländer unentbehrlich." Elk volk zal zijne gebreken wel hebben, en eenigzins waar moge het wezen, dat vele Hollanders op jenever gesteld zijn, dat is ook de Engelschman op zijn Whisky, de Franschman op zijn vieux cognac of absynth, en onontbeerlijk is deze drank niet. Getuige de maatschappij tot afschaffing van sterken-drank, wier ledental reeds tot eenige duizenden is gestegen. Wie verder ons land en klimaat en leefwijze, inzonderheid der arbeidersklasse eenigzins van naderbij kent, zal moeten toegeven, dat veel tot verschooning kan worden aangevoerd. Maar hiervoor heeft Nordau geen oog, evenmin als voor de zedelijke bedoeling dier andere ten onzent pas onlangs opgerichte Vereeniging van dames onder de zinspreuk: „arbeid adelt", en die de steller van het bewuste feuilleton niet aarzelt te ridiculizeeren en als „pretentius" voor te stellen. Ter informatie diene, dat iedereen hier zeer goed weet, dat werken zalig is, dat, wie niet werkt ook niet zal eten, en dat het doel dezer Vereeniging mitsdien volstrekt niet is de mindere klassen tot werken te brengen, wat ten eenenmale onnoodig zou mogen heeten, maar uitsluitend om meisjes en vrouwen uit de zoogenaamde meer deftige standen, die door ongeluk tot armoede zijn vervallen, of staan te vervallen, middel van bestaan te verschaffen, en het aan de gelukskinderen tijdig te herinneren, dat het niet vernederend is door eerlijk werk in eigen onderhoud te voorzien, ja dat zelfs arbeid adelt. Wat dunkt u, is deze stichting niet schoon? Verdient zij geen hulde, geen lof?

Maar gaan wij voort. Zoo weinig als, altijd volgens Max Nordau, het Holland dezer dagen tred heeft gehouden met zijne geschiedenis, zoo weinig ook met zijne kunst en nijverheid. Om deze stelling te staven worden giftige

pijlen geworpen naar eenige exposanten op de tentoonstelling. Het felst tegen onzen algemeen geachten landgenoot, den wereldberoemden fabrikant van goud- en zilverwerk J. M. van Kempen. Het feit, dat deze heer ook nu weder op de Weener-Wereldtentoonstelling het eermetaal wegdroeg, is der vermelding onwaard. Alleen zij het genoeg te vernemen, dat het tentoongestelde „jegliche Originalität” mist, en dat zijne prachtige voortbrengelen als: „sehr gewöhnliche Dutzendwaare” worden geacht.

Van de Japansche Lakwerken van G. van Lugt te 's Hage, overigens door iedereen om 't zeerst geprezen, heet het, „die Berge sind auf seinen Ofenschirmen dicke Klümpen, der Baumschlag sieht sich wie eine Haüfe von Klöszen an,” terwijl van dit kostbaar, omvankelijk werk de prijzen „unvernünftig hoch” worden verklaard.

Weinig beleefder wordt Wijnand Fokking, likeurfabrikant te Amsterdam geciteerd, hoewel zijne reeds sedert twee honderd jaren bestaande firma te recht boven allen lof is verheven. Waar derhalve zoo kennelijk een „parti pris” bestaat, daar is voorzeker iedere wederlegging ijdel. Genoeg moge het wezen, het uit te spreken, dat Nederland alle reden heeft om trotsch te zijn op zijne industrie, en dat mijns bescheiden inziens de Nederlandsche industriëlen met een sarcastisch Fransch schrijver het den heer Nordau gerust kunnen toeroepen: „les gens, que vous tuez, se portent assez bien.”

Van het enkele breidt mijn blik zich tot het algemeene uit. Om onzen tegenstander tot andere inzichten te nopen, en hem zijn stoute stelling te doen terugnemen, zou ik wel eens over een gepast antwoord op deze eenvoudige vraag met hem willen redetwisten: Wat dunkt u, onder Oostenrijks scepter zoo dikwerf gebukte Hongaar, die u vermeet, zoo laag op ons goede Holland met zijn

kunsten en nijverheid neder te zien, wat dunkt u van zoo veel als enkel in den laatsten tijd hier tot stand is gekomen? Wat van die kolossale brug over de Moerdijk, zoo terecht een wonder der eeuw genoemd? Wat van die imposante havenwerken te Vlissingen, weldra uitgangspunt van al wat naar de Nieuwe Wereld vertrekt, machtig concurrent met Antwerpen en andere groote steden, hoofdzetel des transito-handels van geheel het Westelijk Europa? Of van dat kanaal door Holland op zijn smalst? Of van dien nieuwen waterweg van Rotterdam naar zee, produkt van een edelen najver tusschen twee machtige steden, om nog van onze directe stoomverbindingen met Java en Amerika niet eenmaal te spreken? Mij dunkt, ik zie hem in het volle bewustzijn van onkunde en aanmatiging reeds druipstaartende aftrekken, terwijl ik voor mij niet aarzel, het hier openlijk te verklaren: een volk, dat met zulke resultaten zijn edelste krachten aan de werken des vredes besteedt, heeft voor geen natie ter wereld de oogen neder te slaan. Liever dan aan dezen zwartgalligen Nurks, leen ik dan ook aan een zanger als Tollens het oor, waar hij Neêrlands roem in schoone verzen verheft:

„Triomf, ten spijt van wien 't moog deren,
Steigt Neêrland op in steiler vlugt!
Laat d'afgunst in haar gift verteeren,
Want Neêrlands lof doorstroomt de lucht”. enz.

Doch als ware zijn uitval niet heftig genoeg, Nederland moet ook intellectueel een smet worden aangewreven. Gelukkig echter is het daartoe strekkend verhaal zoo laf en tastbaar verdicht, dat de waarde, of laat mij liever zeggen, de onwaarde er van onmiddellijk kan worden geschat. Waarom echter, „ein junger Utrechter” genomen wordt, ten einde een gering denkbeeld van de verstandelijke ontwikkeling der Hollanders te geven, is mij niet duide-

lijk. Utrecht is de vierde stad van het Rijk met ruim 60.000 inwoners; is daarbij zetel eener bloeiende Universiteit en van verschillende inrichtingen van opvoeding en onderwijs, waaraan zelfs Hongarije groote verplichtingen heeft. Of is daar niet gevestigd het Stipendium Bernardinum, dat gedurende eene lange reeks van jaren aan eenige Hongaarsche jongelingen eene welkome tegemoetkoming ter voltooiing hunner studiën biedt? Een vreemd contrast met Nordau's hoogen toon zou voorzeker eene bloemlezing vormen uit de talrijke brieven, vol smeekende, soms vleijende, vaak kruipende taal, waarmede dit gunstbetoon telken jare wordt begeerd. Erkentelijker zijn dan ook anderen zijner landgenooten, mannen, die aan onze Alma Mater hunne opvoeding hebben genoten, en die nu in Hongarije als Evangeliedienaars of wel als docenten, enkelen zelfs reeds als Professoren aan de ten hunnent bestaande Seminariën, zelf met eere werkzaam, den roem van Holland en van hunne Hollandsche leermeesters hielpen bevorderen. Ik kan niet nalaten hierbij te denken aan het in 1864 te Pest verschenen werk: „Három Fontos Vélemény Renan „Jésus élete” felett. Külömbfélé theologiai szempontokból Fejtegetve Eltester H. Potsdami lelkész. van Oosterzee J. J., Utrechti hittudor és tanár es Ifj. Coquerel Athanas, Parisi lelkész által. Magyarra fordította Torkos István. Pest. Kiadja Heckenast Gusztáv. 1864.

De herinnering aan den geleerden Vertaler en aan vele anderen zijner landgenooten is ons lief gebleven. Zij zullen het in hun Vaderland kunnen verklaren, dat Nederland waarlijk bij geen volk in verstandelijke ontwikkeling achterstaat. Getuige, onder meer, onze journalistiek, die tengevolge der zegelafschaffing in de laatste jaren een omvang heeft verkregen van dien aard, dat daaromtrent kon worden verklaard, dat Nederland, natuurlijk altijd in

proportie, het grootst aantal groote bladen bezit van alle landen op het vasteland. Getuige, om van onze Academiën niet eenmaal te spreken, onze scholen voor lager- en middelbaar onderwijs, die door tal van weetgierige knapen en meisjes bezocht, en door de regeering krachtig gesteund, eene schoone toekomst beloven.

Zonder aanmatiging geloof ik, dat wij als vrije onafhankelijke Nederlanders den Hongaar nog wel onder de ooggen mogen komen. Aan Nordau paste gewis wat meer erkenning der waarheid, en wat meer dankbaarheid, ook als Israëliet, jegens datzelfde Holland, dat hij zoo ergerlijk tracht te verguizen. Of geniet Israël in het verdraagzame Nederland niet de grootste gastvrijheid, ja deelt het niet alle rechten, zelfs politieke, die het in andere landen stelselmatig worden onthouden? Ik ga verder. Wanneer heeft Nederland zich ooit onbetuigd gelaten, ook tegenover Hongarije, als het goldt philantropie? En toen voor twee jaren eene waarde-vermindering van niet minder dan zestien procent plaats had der coupons, behoorende aan de schuldbrieven van Oostenrijk, waarmede Hongarije zoo nauw is verbonden, en onze gezeten burgerstand door deze korting zóó ontzettend veel leed, wie dacht er toen aan om eenig verwijt te doen hooren, of laag neer te zien op anderer benarde positie? Zelfs heeft men niet eens getracht, wat toch zou hebben kunnen geschieden, om door bemiddeling onzer Regering eenige wijziging in dit besluit te verkrijgen. Maar genoeg; waar ik alles overzie, wat ik ter wederlegging der bewuste ongelukkige stelling in het midden bracht, en ik mij gereed maak om van dit gedeelte van zijn beleedigend feuilleton af te stappen, daar meen ik, en ik houd mij van aller adhaesie ten volle verzekerd, dat ik zonder te veel nationalen trots als Nederlander dezen Hongaar dit woord uit een bekenden mond veilig

mag toevoegen: „Vos injures ne s'élèveront jamais à la hauteur de mon dédain.”

Wat dunkt U, had ik geen recht, waar zoo onedel wordt aangevallen, den toegeworpen handschoen op te nemen, en den onheuschen aanvaller een weinig terecht te wijzen? O, ik weet het, de tijden zijn veranderd, en wat voor eeuwen Nederland groot maakte, heeft voor een nieuweren toestand plaats moeten maken. Geen de Ruijter bezitten we meer, wiens beeltenis op de Weener-tentoonstelling prijkt, en die Nordau „einiges Interessen” waardig keurt, maar nog is Nederland trotsch op de mannen, die het op elk gebied kan aanwijzen, en die ook in het buitenland hoog staan aangeschreven, ja bewonderd worden en benijd.

Geleerden als: Dr. J. L. C. Schroeder van der Kolk, Dr. G. J. Mulder, Dr. F. C. Donders, Dr. F. Kaiser inzonderheid, die overal Gods grooten naam aan het onmetelijk uitspannel las. Dichters als: J. J. L. ten Kate, Dr. N. Beets, Dr. Bernard ter Haar, om van anderen niet eenmaal te spreken. Toonkunstenaars als: Richard Hol, een J. Verhulst, of J. A. van Eijken, helaas te vroeg der Muze ontvallen. Schilders als: J. Bosboom, Herman ten Kate, Arij Scheffer vooral, aan wiens verheven genie verschillende Europeesche Musea hun schoonste stukken danken. Schrijvers als: Mr. Jacob van Lennep, J. J. Cremer, of Mevrouw A. L. G. Bosboom—Toussaint, niet ten onrechte de Christelijk-historische Romanière van Nederland genoemd. Namen, natuurlijk alleen uit den laatsten tijd, die wij steeds met diepen eerbied noemen. Van vele hollandsche Auteurs zijn voorts de werken in verschillende talen van Europa overgezet geworden, terwijl zij overal tal van bewonderaars hebben gevonden.

Laat gerust een Nordau ons volk en onze geschiedenis,

onze kunst en nijverheid beschimpen: tegenover een dwergje als Nordau staan reuzen als Motley en Macaulay, die nog in dezen tijd Hollands roem over de wereld hebben verbreid, en daarom steeds dankbaar door ieder Nederlands hart zullen blijven herdacht.

Nog bezit Nederland zijne staatslieden, met vasten wil en energie, die de Nederlandsche vlag wel voor schande zullen weten te bewaren, ook in onze overzeesche bezittingen, en behoeft geen lamzalig vreemdeling te jammeren: „heute haben sich die Ashantis erhöben; wie wenn es eines Tages auch die übrigen Stämme der Eingeborenen von Europäischen Revolutionsgelüsten infizirt werden, und gleichfalls ihre Lanzen werfen und ihre Krisch schwingen und die Kopfschneller kreisen lassen? Wie wenn den Holländern eines Tages die Herrschaft über die fernen Wunderinseln aus den träge und schwach gewordenen Händen gewunden würde”? Ik kan hem de verzekering geven, dat de gemaakte toerustingten tot de tweede Atchineesche expeditie den besten uitslag doen verwachten, terwijl de verklaring door onzen Minister in de Kamer der Volksvertegenwoordiging afgelegd ons de toekomst kalm en gelaten doet verbeiden. Mocht eenmaal voor Nederland een donkere tijd aanbreken, het zal zich in tijds weten te herinneren, „eendracht maakt macht,” die oude spreuk zijner vaderen, en voorts „je maintiendrai.” De Nederlandsche Leeuw slaapt nog niet, en zal het ter zijner tijd toonen, dat hij niet heeft verleerd de manen te schudden en zich nimmer ongewroken liet tergen. Voor „annexatie” als van het „benachbarte Hannover” nimmer de vrees. Wel zijn er ook in Nederland die von Bismarcks politiek onvoorwaardelijk voorstaan, tot zelfs onder onze journalisten; zij worden hoofdzakelijk gesteund door de vele op groote handelskantoren of ondernemingen alhier gevestigde Duitschers, doch het blijft slechts ééne partij;

net volk is zich zijn kracht tegenover overmoedige naburen ten volle bewust, en, een volk, dat een eigen geschiedenis heeft, zoo schitterend als die van Nederland; dat een taal spreekt zoo schoon als die van Nederland; zulk een volk heeft recht van bestaan in de rei der natiën.

Reeds voor driehonderd jaren schudde het na tachtigjarigen bloedigen krijg het juk der Spaansche dwingelandij af, om zich als vrij en zelfstandig volk te grondvesten onder het geliefd, roemruchtig huis van Oranje. Later waagde het nog eenmaal Napoleon om onze vrijheid aan te randen, en menig nog levend Franschman zal kunnen getuigen, hoe hij er bij is gevaren. En toen in de jaren 1830 en 31 onze Zuidelijke Provinciën tot een onafhankelijk koninkrijk zich vereenigden, was het slechts om onze eenheid krachtiger te bevestigen, terwijl de partij, die hereenigen wil, hier maar weinig sympathie heeft gevonden.

Waar, onder Hooger Zegen, zulke onweders voorbijdreven, daar mag het immers van den schimp van Nordau en consorten wel gelden: „Tellegeeske, el fog vonulni;” „Es ist ein Wölkchen, es wird vorüberziehen.” Hun hoon is onze kroon, en telkens als het wolkenfloers scheurt, vertoont zich weer in vollen luister de vriendelijke gestalte der fiere Nederlandsche maagd aan ons oog, hoog dragende haar wel verdienden vrijheidshoed.

U dank zeggende voor de opname van mijn protest, heb ik de eer met bijzondere onderscheiding te teekenen,

Mijnheer de Redacteur,

(NEDERLAND.)

UEd. Dw. Dienaar,

UTRECHT — October — 1873.

Mr. M. J. VAN OOSTERZEE.

BIJLAGE I.

Overgedrukt uit het „UTRECHTSCH VOLKSBLAD,”

van 9 October '73.

Nederland op de Weener-Wereldtentoonstelling.

Werd reeds een en andermaal de aandacht gevestigd op de min aangename wijze, waarop in buitenlandsche bladen over Holland en de Hollanders werd gesproken, thans komt in de *Pester Lloyd* van 3 October een feuilleton voor, waarin een zekere heer Max Nordau zich allerlei ongepaste opmerkingen veroorlooft, naar aanleiding van zijn bezoek aan de afdeeling „Nederland” op de Weener-Wereldtentoonstelling. Het stuk in zijn geheel mée te deelen, zou te omslachtig zijn; enkele zinsneden echter acht ik niet overbodig te vertolken.

„Hoe lang is het geleden, sinds Holland van zich deed spreken! Het is een staat, die zich in zijn kindschheid gekweld, ja bijna afgebeeld heeft, die met veel inspanning een aardig beetje geld op zijde heeft gelegd, ten einde zijn ouderdom in peinzenden lediggang en bekwame genietingen te slijten. Holland is de rentenier onder de staten; het werkt niet meer, dan juist noodig is tot bevordering der spijsvertering, en het neemt slechts beweging om niet aan zijn armstoel vast te groeien. Het Hollandsche volk heeft een ouwelijk, vadzig, loom voorkomen; traag en hokkende vloeit het dikke bloed door zijne aderen en geen gedachte, geen nationale drift kan zijn pols tot eenige versnelde beweging aanzetten. Wie zou in deze lieden, die gedurende den halven dag slapen en de tweede helft slechts bloemen planten en coupons

knippen, de nakomelingen herkennen der helden, die de macht der Wereld-heerschappij enz. enz.

„De spieren dezer natie zijn volkomen ontspannen, en het is voorzeker zeer karakteristiek, dat de Nederlandsche afdeeling de eenige op de Wereld-tentoonstelling is, waar alles wat *wapenen* heet, ten eenenmale ontbreekt.”

En verder: „in dit verglaasd en van klei gemaakt vaatwerk bergt men den jenever, dien nationalen drank, waarvan men den naam slechts heeft te noemen om de visch-oogen (Fischauge) van den Hollander wakker en begeerig te doen opengaan. De jenever is voor den Hollander onontbeerlijk.”

Utrecht wordt even weinig vriendelijk bedacht.

Van het fabriekaat des Heeren van Kempen, heet het: het mist alle oorspronkelijkheid of is gewoon dozijngood. En de conclusie is, dat Holland zijne traditie op het gebied der kunst, even als op dat der geschiedenis heeft verlaten.

Alleen het eentoonig werk van een met „spleen” gekweld Hollander, die jaren lang heeft verzameld, om eene geheele tafel uit duizenderlei kleuren en figuren en vooral postzegels daar te stellen, trok zijne aandacht.

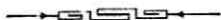
De Hollandsche provincialismen, inzonderheid de klederdrachten, een Overijsselsche boer of Zeeuwsche boerin geven ruimschoots stof om hier, gelijk elders, de minachting te doen luchten; terwijl het Amsterdamsche dienstmeisje in de eene hand den bezem, in de andere een papier met het *pretentieuze* opschrift „arbeid adelt” zijn spotzucht niet is ontgaan.

Over onze koloniën en koloniale waren luidt zijne meening niet gunstiger. „Nu is er reeds één stam opgestaan, zullen wellicht niet weldra anderen evenzoo hunne lanssen werpen en hunne krissen zwaaijen?” Wat moet er van hen worden, als cenmaal de heerschappij over

dat verre wondereiland aan hunne trage en verzwakte handen geheel is ontvallen?" Eene inlijving als van het naburige Hannover schijnt hem een zoo groot ongeluk niet toe, als de nu heerschende toestand ten onzent.

Op dien toon worden wij thans weder besproken in een veelgelezen Oostenrijksch blad; op geen anderen sprak bij herhaling in Duitschland, bv. de Kölische Zeitung. Wat zich van Dr. van Vlotens, in de dagbladen reeds besproken opstel voor een Russisch tijdschrift doet verwachten, het laat zich gemakkelijk raden. Zoo gaat het. In steeds wijderen kring ontstaat eene meening, waartegen we als een éenig man moeten protesteeren. Ons volk moge zijn eigenaardigheden bezitten, het blijve toch als immer: „een Volk.”

M.

Arabisch duiker zich het ademen heeft afgewend, dat kan ik nog gelooven, maar dat een Hollander zich vrijwillig het jeneverdrinken ontzegt, dat moest gij aan uw ouden vader niet willen wijsmaken, Jan!’

De wanden van het Hollandsche transept zijn met groote tapijten uit de koninklijke fabriek te Deventer behangen. Dezelve munten evenmin door teekening, als door kleur bijzonder uit. Evenzoo ontbreekt in de zilveren en gouden artikelen van den Heer J. van Kempen te 's Hage alle oorspronkelijkheid. Holland, dat geruimen tijd in iedere „kleinkunst” de meeste andere landen vooruit was, heeft zijne traditie op het gebied der kunst, zoomin als op dat der geschiedenis weten te bewaren. — Wat wij in de groote Vitruven van van Kempen zien, is niet anders dan zeer gewoon dozijn goed. — Eenige belangstelling verwekken dan ook slechts de zilveren afdruksels van het de Ruyter standbeeld en van het groote nationale monument, dat in 1869 in den Haag is onthuld geworden, niet zoo zeer wegens het werk, als wegens het onderwerp der voorstelling. Onmiddelijk achter deze Vitruven vinden wij in eene kist met wetenschappelijke instrumenten één der merkwaardigheden van de wereldtentoonstelling, een kolossalen magneet, misschien den grootsten, die tot dusverre vervaardigd is. Hij bestaat uit verscheidene te zamengeperste staaldeelen, en kan een anker van meer dan honderd pond dragen.

Een glanspunt der Hollandsche afdeeling vormen de Lakwerken van G. van Lugt in den Haag; alleen de navolging van het Chineesch en Japansch verlaakt is niet zeer schitterend, en hier waar men met geringe moeite grondige vergelijkingen kan maken, moet de imitatie ver achter het oorspronkelijke blijven; de Hollander treft noch de fijnheid der teekening, noch de heerlijke samenstelling der kleuren, welke de Chineesche werken bezitten; de

bergen zijn op zijne vuurschermen dikke klonters, het loof ziet er als een hoop kluiten uit, en de grond, waarboven de teekening zich verheft, is eentoonig zwart, terwijl de Chineezzen dien met fijne gouden lijntjes overtrekken, wat eene buitengewone zachte en harmonische uitwerking daarstelt. Daarentegen weet v. Lugt de paarlemoer met buitengewoon effekt aan te wenden. De glans en kleurenpracht van deze stof maken die zeer geschikt tot het maken van een lichteffekt op beelden; enkele der lakwerken van v. Lugt zien er dan ook uit als glasschilderijen zoo helder, zoo warm in toon en schitterend in de kleuren. Er is bijvoorbeeld een verlakte kop met eene teekening, het kasteel Windsor voorstellende; het slot ligt daar in helderen manschijn, terwijl de stralen zich in het water eener voorbijvlietende beek weerkaatsen; de vensters van het slot zijn ook van binnen verlicht. Tot de daarstelling der maan is blauwachtig, tot die van het venster rood- en geelachtig paarlemoer gebruikt; en de maan schijnt waarlijk in tooverachtig licht te stralen en achter de vensters zou men werkelijk meenen den rooden gloed van brandende fakkels te zien. Dit verlakt of liever paarlemoerwerk vindt zeer vele bewonderaars, en de meeste bewonderaars zouden gewis ook koopers zijn, indien de prijzen niet zoo onredelijk hoog waren.

In de Hollandsche dwarsgalerij troffen wij tevens een merkwaardig werk, met welks vervaardiging waarschijnlijk een met het „spleen” behebt Hollander zijne verveling jaren lang trotseerde, namelijk eene tafel, welker vlak met duizenderlei postzegels van de meest verschillende kleuren en geometrische figuren belegd is, eene interessante verzameling van ethnographische modellen. Het zijn deze kleine figuren, welke hollandsche volkstijpen vertoonen. Hier is de Overijsselsche boer in groote linnen kiel, kort wambuis en langharigen kastoren hoed, om zijn hals een

grootte das met lange kwasten aan de punten; naast hem zijne lieve vrouw met eene hooge friesche muts op het hoofd, en monsterachtige lokken om de slapen; de Axel-Zeelander boer in geslotene rok en de boerin in een zwaar zijden kleed, een bonte met bloemen opgesmukte hoed op het hoofd, benevens een origineel sieraad een spiraalsgewijze gewondene gouddraad ter zijde van de slapen; het Amsterdamsche dienstmeisje met nette gestreken stijve rok en blinkend wit schortje voor de borst vastgespeld, in de eene hand een bezem, in de andere hand een brief met het aanmatigend opschrift: „arbeid adelt”. — Eene schrede verder en wij zijn uit het vervelende, vlakke, van kanaal- en vaarten doorsnedene, aan de zee met moeite ontwoekerde-kustland der Noordzee, aangekomen in het land, waar de peper groeit, in de tropische gewesten van Nederland. Achter de Obelisk van Wijnand Focking verheft zich een tweede, nog veel hoger voorwerp, eene ontzagelijke pyramide uit de producten van Hollandsch Oost-Indië. Van den top wenken palmladen en bamboesbundels, tijgerkoppen, en buffelhoornen; aan de zijden zijn vachten, weefsels, stoffen van inboorlingen, wapenen en kleedingstukken bevestigd; aan den voet in den glazen bak de talrijke kostbare planten van het verre gezegende land uitgesteld. Hier zien wij notenmuskaat, suiker, thee, tabak, boomwol, koffij, pinang, kurkuma, getah pertja of gutta percha, gelijk wij zeer onnoodig de Engelschen naschrijven, copal, gom, kaneel, chinarine, peper, kruidnagelen, en het graan, waarvan zich de inlanders bedienen, om de visschen te verdooven en daarna in massa te vangen, cajaput, sago, gember, opium, benzon, cassia, indigo, benevens talrijke bekende planten en vogelnesten. Doch nevens deze kostbare zaken, zien wij ook den aanrennenden koppensneller, dien de Dajakker zoo vreeselijk weet te handhaven, de vlammende kris des

Maleiers, de lans met vergiftigde punt en de prachtige zwaarden met gepolijsten handvest, en wij herinneren ons dat de „Mijnheers” zich de rijke goederen van dat vruchtbare eiland in den Indischen Oceaan niet hebben kunnen toeëigenen, zonder een hevigen en bloedigen kampstrijd met de landzonen in menschen en kattengestalte te hebben doorworsteld.

De koloniën zijn ook verder rijk vertegenwoordigd. Van de kunstvaardigheid der inboorlingen krijgen wij een hoogen dunk, als wij de fijne kantielje en de zoogenaamde „batikkten” zien. Dat is een fijn weefsel van boomwol met zonderlinge teekeningen, welker plannen deels van Chineesche, deels van Indische stalen aangelegd zijn. Zij worden op eene zeer moeilijke en omslachtige wijze vervaardigd. De stof wordt namelijk met gesmolten was doortrokken, het patroon nadat het is hard geworden, uitgeklopt, de kleur er opgebracht en als deze droog is, de was er uitgesmolten. Moet de teekening meerdere kleuren ontvangen, dan moet dit proces van voren af aan voor iedere kleur hervat worden. Talrijke beelden en modellen doen ons een blik slaan in het dagelijksch leven der inboorlingen. Wij zien hunne wapenen, hunne zeer menigvuldige, meestal slechts het klassieke vijgenblad, afwisselende kleeding; hunne woningen, oorspronkelijke werktuigen, muziekinstrumenten, enz. Eén ding werd ons bij onzen omgang door deze Hollandsche Tentoonstelling duidelijk: „Mijnheer” is een werkeloos rentenier geworden, sinds de Maleier in het peperland voor hem werkt; „Mijnheer” kan te huis in Holland gedachteloos zijne tulpen kweeken, naardien in de plantages op Java en Sumatra kaneel en kruidnagels in menigte groeijen. Heden ten dage zijn de Atchineezzen opgestaan, wat zal er geschieden, als eenmaal de overige stammen der inboorlingen van de Europeesche revolutiegeest doortrokken

worden en evenzoo hunne lansen werpen en hun kris zwaaijen en de koppensnellers laten rondloopen, wat, als eenmaal aan de Hollanders de heerschappij over dit verre wondereiland uit de trage en verzwakte handen genomen is? Dan, zou ik meenen, is het met de lieve idylle van het doornroosje in Holland gedaan; de Hollander zal zich het middagslaapje moeten ontwennen, van het couponknippen afstand doen, en weder hard werken, evenals de in een gelijke atmosfeer levende „moffengezichten” in het naburige Hannover, die zich aan hem als „Hollandgangers” voor den oogst verhuuren. En dat zou misschien niet eens zulk een groot ongeluk zijn, als het nu wel den rijken Amsterdammer toeschijnt, die zijn geheel geluk van de kostelijke Cargo zijner Oost-Indievaarders verwacht.

MAX NORDAU.

